

Türkçe Ders Kitaplarının Grafik Okuryazarlığını Karşılama Düzeyleri

Yavuz Selim BAYBURTLU*

Öz

Ders kitaplarında öğrencilere sunulan bilgi ve kavramlar salt metinler yerine çeşitli resim, tablo ve grafiklerle birlikte verilmektedir. Öğrencilerin ders kitaplarına olan ilgilerini arttırmak ve öğrencilerin birden fazla duyusuna hitap ederek bilgi ve kavramları kalıcı öğrenmelerine yardımcı olmak amacıyla artık ders kitapları resim, tablo ve grafiklerle zenginleştirilmektedir. Bilgi ve kavramların tablo ve grafiklerle sunulması grafik okuryazarlığı isimli bir okuryazarlık türünün oluşmasına sebep olmuştur. Türkçe dersi öğretim programında grafik okuryazarlığı ile ilgili kazanımlara yer verildiğinden bu araştırmada Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin grafik okuryazarlık becerisini karşılama düzeyleri tespit edilmiştir. Araştırmada 2019-2020 eğitim öğretim yılında kullanılan Türkçe ders kitapları incelenmiştir. İncelenen Türkçe ders kitaplarında tespit edilebilen grafik okuryazarlık becerisi ile ilgili etkinliklerin genel olarak yetersiz olduğu ve temaların çoğunda grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliklerin hiç yer almadığı ve temalarda dengesiz bir dağılım olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Grafik Okuryazarlığı, Okuryazarlık, Türkçe Ders Kitapları, Grafik.

* Türkçe Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6128-6239>, E-mail: yavuzselimbayburtlu@gmail.com

Bayburtlu, Y. S. (2021). Türkçe ders kitaplarının grafik okuryazarlığını karşılama düzeyleri. *Akademik Açı*, 1(1), s. 155-182.

Level of the Graphic Literacy of Turkish Course Books

Abstract

The knowledge and concepts presented to students in textbooks are given with a variety of paintings, tables and graphics instead of texts, and textbooks are now enriched with pictures, paintings and graphics to increase their interest in textbooks and to help students learn information and concepts permanently by addressing multiple senses. Presenting information and concepts with tables and graphics has led to the formation of a type of literacy called graphic literacy. Since the turkish course curriculum includes gains related to graphic literacy, the levels of meeting the graphic literacy skills of the activities in turkish textbooks have been determined in this study. In the study, turkish textbooks used in the 2019 2020 academic year were examined the graphic literacy skills that can be determined in the turkish textbooks examined were generally inadequate, some themes were never included in the activities related to graphic literacy skills and generally unbalanced distribution was concluded.

Keywords: Graphic Literacy, Literacy, Turkish Textbooks, Graphic.

Giriş

Teknolojideki ilerleme ve gelişmelerin etkisiyle bilgi ve bilgi türlerinin hızlı değişimi kaynakların bilgiyi sunma tarzlarında da değişikliklerin oluşmasına sebep olmuştur. Ders kitaplarında öğrencilere sunulan bilgi ve kavramlar salt metinler yerine çeşitli resim, tablo ve grafiklerle birlikte verilmektedir. Bazı bilgi ve kavramlar salt resim şekil, tablo ve grafikler şeklinde verilmekte ve öğrencilerin bu tablo ve grafikleri okuyarak ya da çözümlyerek öğrenmeleri beklenmektedir. Bu durum öğrencilere yöneltilen sınav sorularına da yansımıştır. Sınav sorularında grafiklerin tercih edilmesi karmaşık ve uzun soruların grafikler aracılığıyla daha kolay ve anlaşılabilir şekilde sunulabilmesinden kaynaklanmaktadır (Akgün, 2010). Öğrencilerin ders kitaplarına olan ilgilerini arttırmak ve öğrencilerin birden fazla duyusuna hitap ederek bilgi ve kavramları kalıcı öğrenmelerine yardımcı olmak amacıyla artık ders kitapları resim, tablo ve grafiklerle zenginleştirilmektedir. Tablo ve grafikler öğrencilerin sayısal ve sözel bilgileri öğrenmelerini kolaylaştırmaklardır (Yazıcı, 2006). Tablo ve grafiklerin ders kitaplarında kullanımı öğrencilerin bunlar ile sunulan bilgi ve kavramları öğrenirken çeşitli zihinsel süreçleri kullanmalarını sağlamaktadır. Öğrenci tablo ve grafikteki verileri okurken kıyaslama, yordama, çıkarım yapma, bir sonuca varma, ilişki kurabilme gibi çeşitli bilişsel işlemleri gayri ihtiyari de olsa kullanmaktadır. Bu da öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Öğrencilerde karşılaştırma ve kıyaslama yeteneği tablo ve grafiklerin eğitimde kullanımı ile zenginleştirilebilir (Akyol, 2011). Bilgi ve kavramların tablo ve grafiklerle sunulması grafik okuryazarlığı isimli bir okuryazarlık türünün oluşmasına

sebepler olmuştur. Önal (2010) çalışmasında yeni uzmanlıklar ve bu uzmanlıkların okuryazarlıkları olarak; E-Okuryazarlık, Eleştirel Okuryazarlık, Gazete Okuryazarlığı, Görsel Okuryazarlık, Grafik Okuryazarlığı, İnternet Okuryazarlığı, Kütüphane Okuryazarlığı, Matematik Okuryazarlığı, Medya Okuryazarlığı, Teknoloji Okuryazarlığı, Web Okuryazarlığı vb. okuryazarlık türlerinden bahsetmiştir. Grafik okuryazarlığı, bir grafik ve tabloda sunulan veri, kavram ve bilgilerin anlamlandırılıp okunabilmesi ve neticesinde bir çıkarıma varılabilmesi olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada da önceleri ağırlıklı olarak matematik ve fen bilgisi gibi sayısal derslerde kullanılan günümüzde ise tüm derslerde yaygın bir şekilde kullanılan grafiklerin Türkçe ders kitaplarındaki durumu incelenmiştir. Literatür tarandığında da tespit edilebilen benzer çalışmaların öncelikle matematik, fen bilgisi ve sosyal bilgiler eğitimiyle başladığı, Türkçe eğitimiyle ilgili grafik okuryazarlığı türündeki çalışmaların ise oldukça az olduğu görülmektedir. (Krand & Akpınar, 2020; Talaslıoğlu & Şahin, 2018; Maden & Altunbay, 2016; Gültekin & Nakiboğlu, 2015; Kaynar & Halat, 2012; Akgün, 2010; Temiz & Tan, 2009; Göksel, 2007; Taşdemir, Demirbaş & Bozdoğan, 2005; Sülün & Kozcu, 2005). Bu nedenle bu çalışmanın Türkçe ders kitaplarının grafik okuryazarlığı becerisini karşılama düzeylerini tespit etmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Türkçe eğitiminde grafik okuryazarlığı öğrencilerin akademik başarısını arttırmaktadır (Çam, 2006). Türkçe eğitiminde öğrencilere tablo ve grafik okuyabilmeyi, oluşturabilmeyi öğretmek onların sentez ve yaratıcı düşünme yeteneklerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır (Maden ve Altunbay, 2016). Türkçe eğitimin yol haritası olan Türkçe dersi öğretim programında grafik okuryazarlığına her şube düzeyinde kazanım olarak yer verilmiştir. Türkçe

dersi öğretim programında grafik okuryazarlığıyla ilgili kazanımlar aşağıda sıralanmıştır (MEB, 2019):

5. Sınıf düzeyindeki kazanımlar:

T.5.3.34. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgilere ilişkin soruları cevaplar.

T.5.4.2. Bilgilendirici metin yazar. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanmaları sağlanır.

6. Sınıf düzeyindeki kazanımlar:

T.6.3.35. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.

T.6.4.5. Yazdıklarını desteklemek için gerektiğinde grafik ve tablo kullanır.

7. Sınıf düzeyindeki kazanımlar:

T.7.3.34. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.

T.7.4.5. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.

8. Sınıf düzeyindeki kazanımlar:

T.8.3.32. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.

T.8.4.5. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.

Bu çalışmanın amacı ortaokul Türkçe ders kitaplarının grafik okuryazarlığı kazanımlarını karşılama düzeylerini tespit etmektir.

Yöntem

2019-2020 eğitim öğretim yılında okutulan ortaokul Türkçe ders kitaplarını grafik okuryazarlığı bağlamında incelemeyi amaçlayan bu araştırtma doküman analizi yöntemiyle yapılan nitel bir çalışmadır. Araştırmada inceleme nesnesi olarak; Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5. sınıf ders kitabı Anıttepe Yayınları (2019), Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6. sınıf ders kitabı MEB Yayınları (2019), Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6. sınıf ders kitabı Ekoyay Yayınları (2019), Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 7 MEB Yayınları (2019), Ortaokul ve

imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 7. sınıf Özgün Yayıncılık (2019), Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7. sınıf ders kitabı MEB Yayınları (2019), Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8 ders kitabı MEB Yayınları (2019). 5. sınıf 1 ders kitabı, 6. Sınıf 2 ders kitabı, 7. Sınıf 3 ders kitabı ve 8. sınıf 1 ders kitabı olmak üzere toplamda 7 ders kitabı incelenmiştir. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini desteklemek amacıyla birbirinden bağımsız 4 alan uzmanından yardım istenmiştir. Alan uzmanları her ders kitabından rastgele 1 temayı incelemiştir. Alan uzmanlarının incelemeleri sonucunda tespit edilen verilen tutarlı olduğu görülmüştür. Alan uzmanları ile araştırmacının verileri Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı formülü ile hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Bu formül ile araştırmanın güvenilirlik uyum oranının 0,95 olduğu görülmüştür.

Bulgular ve Yorumlar

Türkçe ders kitaplarının Türkçe dersi öğretim programında bahsedilen grafik okuryazarlığı kazanımlarını karşılama düzeylerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen araştırmaya ait bulgular aşağıda verilmiştir. Araştırma bulguları 5. sınıf seviyesinden başlayarak sırayla tablolar halinde verilmiştir. Verilen tablolar betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Ardından incelenen ders kitaplarında tespit edilen grafik okuryazarlığına ait olduğu düşünülen bölümlerden örnekler sunulmuştur.

Anıttepe yayınlarına ait 5. sınıf Türkçe ders kitabına ait grafik okuryazarlığıyla ilgili tespit edilebilen bulgular tablo 1’de aşağıda sunulmuştur.

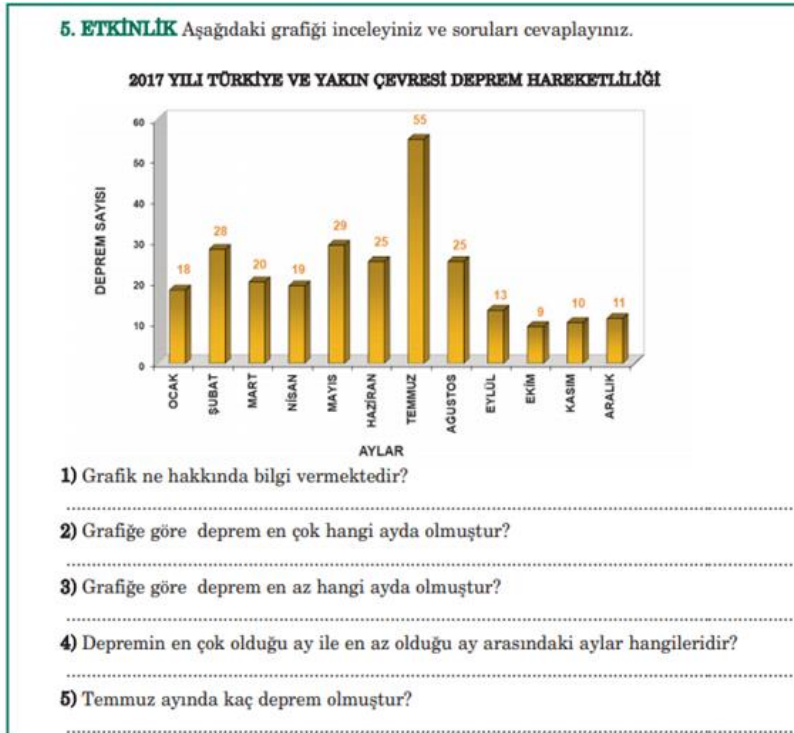
Tablo 1. Türkçe 5. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı sıklığı Anıttepe Yayınları

Tema	Sıklık	Sayfa no
1.Birey ve toplum	-	-
2.Millî Mücadele ve Atatürk	-	-
3.Doğa ve Evren	2	89,90
4.Milli Kültürümüz	-	-
5.Vatandaşlık	-	-
6.Sağlık ve Spor	-	-
7.Erdemler	-	-
8.Bilim ve Teknoloji	1	228
Toplam	3	

Tablo 1 incelendiğinde 5. Sınıf Türkçe ders kitabında toplam 3 grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verildiği görülmektedir. Doğa ve evren temasında 2 etkinliğe yer verilirken, bilim ve teknoloji temasında 1 adet grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verilmiştir. Geriye kalan 6 temada grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verilmediği görülmektedir. Öğrenciler tablo ve grafiklerden oluşan veri setleri ve kavramlarla çok sık karşılaşmaktadır. PISA gibi uluslararası sınavlarda, LGS gibi ulusal sınavlarda grafik

okuryazarlığı ile ilgili sorular öğrencilere yöneltilmektedir. Her temada en az bir adet grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verilmesi öğrencileri zihinsel açıdan geliştirecek ve öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkileyecektir (Çam, 2006). İncelenen Türkçe ders kitabında tespit edilebilen grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliklerden birkaç örnek aşağıda sunulmuştur.

Şekil 1. Türkçe 5. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı etkinlik örneği

Şekil 2. Türkçe 5. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı etkinlik örneği

b) Grafiği örnek olarak siz de okuduğunuz kitapların sayısını aylara göre gösteren bir grafik çiziniz.

Şekil 3. Türkçe 5. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı etkinlik örneği

7. ETKİNLİK <http://www.tuik.gov.tr/> adresinden alınan Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2017 anket sonuçları aşağıdaki grafikte verilmiştir. Grafiği inceleyerek tabloyu örnekteki gibi işaretleyiniz.

	Doğru	Yanlış
Araştırma 16 ile 74 yaş arası bireyler üzerinde yapılmıştır.	X	
2008 yılından 2017 yılına kadar olan sürede internet erişim imkânı olan hanelerin sayısı azalmıştır.		
İnternet erişim imkânı olan hanelerde 16 ile 74 yaş arası bireyler internet ve bilgisayar kullanmaktadır.		
2017 yılında 16 ile 74 yaş arası bireylerin internet kullanım oranı bilgisayar kullanım oranından fazladır.		
2008 yılından 2017 yılına kadar olan sürede 16 ile 74 yaş arası bireylerin internet kullanımı her geçen gün artmıştır.		
2013 yılına kadar hanelerinde internet erişim imkânı olmayan 16 ile 74 yaş arası bireyler bilgisayar ve interneti kullanmışlardır.		

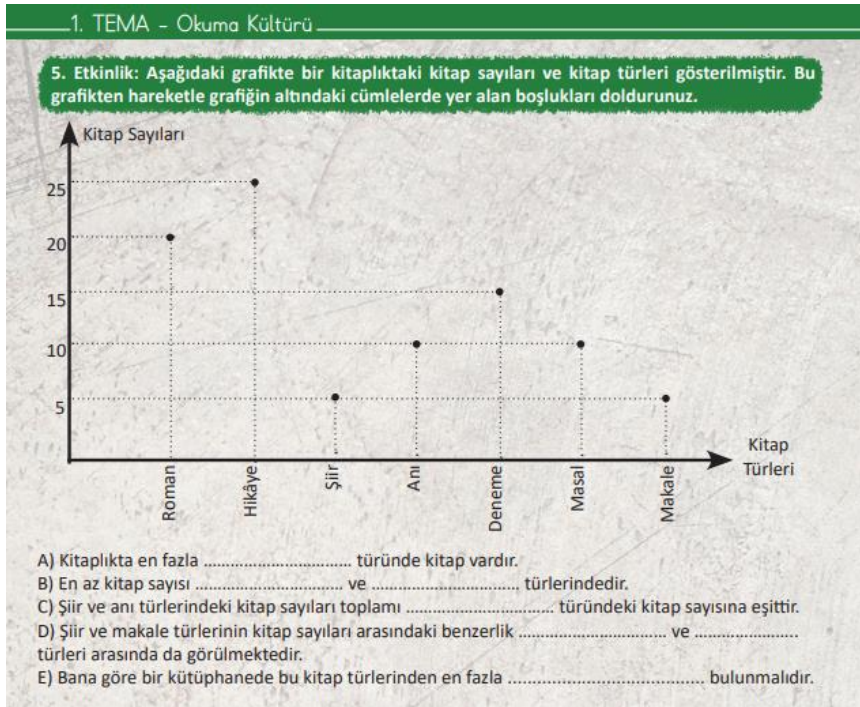
MEB yayınlarına ait 6. sınıf Türkçe ders kitabına ait grafik okuryazarlığıyla ilgili tespit edilebilen bulgular tablo 2’de aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. Türkçe 6. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı sıklığı MEB yayınları

Tema	Sıklık	Sayfa no
1.Okuma Kültürü	1	30
2.Milli Mücadele ve Atatürk	-	-
3.Bilim ve Teknoloji	-	-
4.Erdemler	-	-
5.Doğa ve Evren	2	148,164
6.Milli Kültürümüz	-	-
7.Sağlık ve Spor	4	212,225,228,234
8.Birey ve Toplum	1	248
Toplam	8	

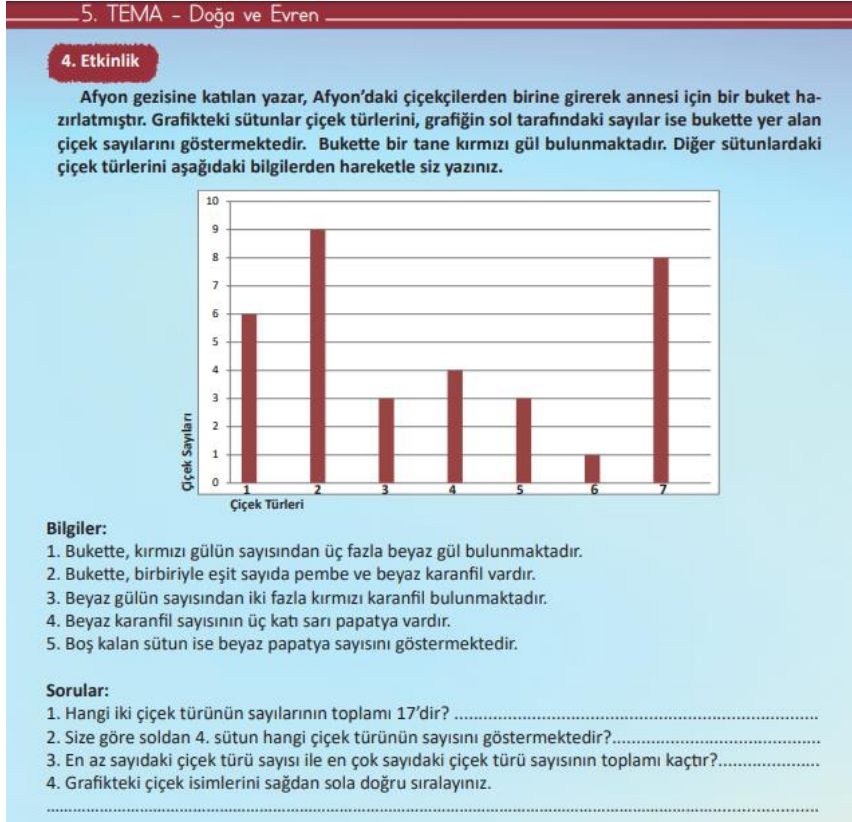
Tablo 2’ye göre incelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 8 adet grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verildiği anlaşılmaktadır. Okuma kültürü temasında 1, doğa ve evren temasında 2, sağlık ve spor temasında 4, birey ve toplum temasında ise 1 adet grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verilmiştir. 5. Sınıf Türkçe ders kitabına oranla daha fazla grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verilmesi öğrencilerin bu beceriyi daha kolay

öğrenebilmeleri bakımından yerinde bir uygulamadır. Ancak geriye kalan milli mücadele ve Atatürk, bilim ve teknoloji, erdemler, milli kültürümüz temalarında da grafik okuryazarlığı ile ilgili bir etkinliğe yerilmesi faydalı olacaktır. Tabloya göre grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliklerin temalar arasındaki dağılımının dengeli olmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle bilim ve teknoloji gibi sayısal verilerin çok sık kullanıldığı bir temada grafik okuryazarlığı ile ilgili hiçbir etkinliğe yer verilmemiş olması düşündürücüdür.

İncelenen Türkçe ders kitabında tespit edilebilen grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliklerden birkaç örnek şekil 4 ve 5'te sunulmuştur.

Şekil 4. Türkçe 6. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı etkinlik örneği MEB yayınları

Şekil 5. Türkçe 6. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı etkinlik örneği MEB yayınları.

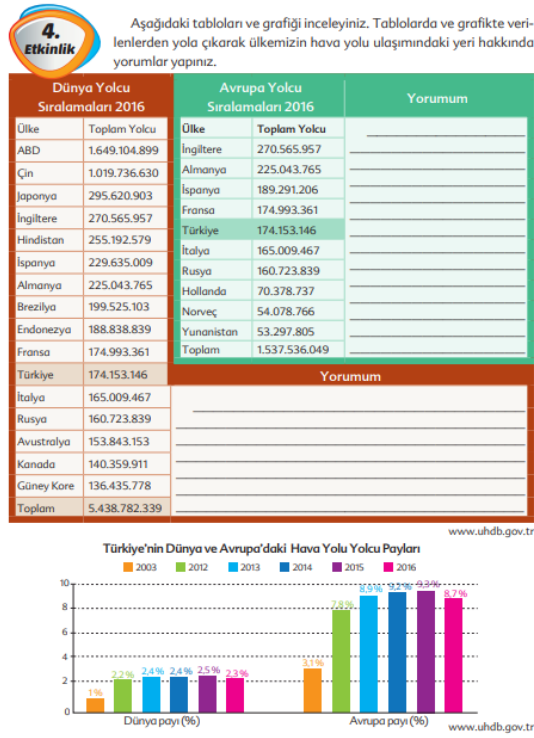
Ekoyay Yayıncılık 6. sınıf Türkçe ders kitabına ait grafik okuryazarlığıyla ilgili tespit edilebilen bulgular Tablo 3'te aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Türkçe 6. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı sıklığı Ekoyay Yayıncılık

Tema	Sıklık	Sayfa no
1. Doğa ve Evren	-	-
2. Millî Mücadele ve Atatürk	-	-
3. Çocuk Dünyası	-	-
4. Erdemler	-	-
5. Milli Kültürümüz	-	-
6. Bilim ve Teknoloji	2	189,212
7. Sanat	-	-
8. Vatandaşlık	1	248
Toplam	3	

Tablo 3'e göre incelenen 6. Sınıf Türkçe ders kitabında toplam 3 adet grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verildiği görülmektedir. Bilim ve teknoloji temasında 2 adet grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verilirken vatandaşlık temasında 1 adet etkinliğe yer verildiği anlaşılmaktadır. MEB yayınlarının Türkçe ders kitabına göre bu ders kitabında daha az grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verilmiştir. Sadece 2 temada grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinlik yer alırken geriye kalan 6 temada hiç yer verilmemiştir. Bu durum öğrencilerin grafik okuryazarlık becerilerini olumsuz etkileyecek sonuçlara yol açabilir. Her temada grafik okuryazarlığı ile ilgili

etkinliğe yer verilmesi öğrencilerin akademik başarılarını geliştirme bakımından olumlu bir adım olacaktır. İncelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabında tespit edilebilen grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliklerden birkaç örnek şekil 6’da sunulmuştur.

Şekil 6. Türkçe 6. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı etkinlik örneği Ekoyay Yayıncılık

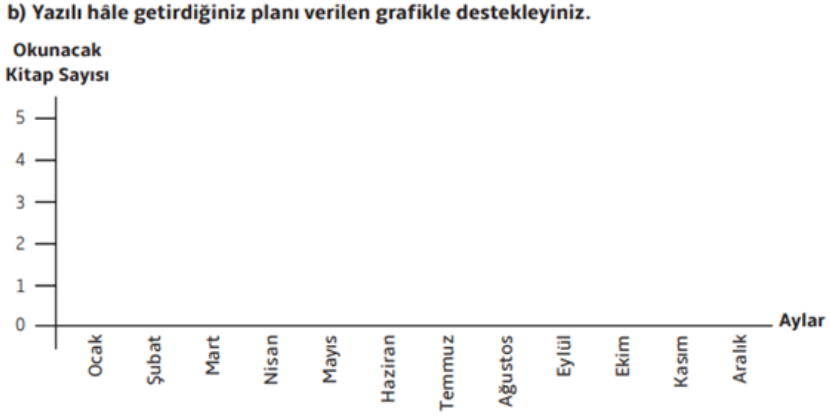
MEB yayınları (Ed. E. Kırman) 7. sınıf Türkçe ders kitabına ait grafik okuryazarlığıyla ilgili tespit edilebilen bulgular tablo 4’te aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4. Türkçe 7. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı sıklığı MEB yayınları (Ed. E. Kırman)

Tema	Sıklık	Sayfa no
1. Duygular	-	-
2. Millî Mücadele ve Atatürk	-	-
3. Okuma Kültürü	2	76,95
4. Erdemler	-	-
5. Kişisel Gelişim	2	142,148
6. Milli Kültürümüz	-	-
7. Sağlık ve Spor	-	-
8. Sanat	-	-
Toplam	4	

Tablo 4'e göre incelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabında sadece 2 temada grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verildiği görülmektedir. Toplamda ders kitabında 4 adet grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinlik yer almıştır. Okuma kültürü temasında 2 adet, kişisel gelişim temasında 2 adet grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verilmiştir. Grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliklerin dağılımının dengeli olmadığı ve 6 temada hiç yer verilmemesi grafik okuryazarlığı becerisi bakımından kaygı verici bir tespittir. İncelenen 7. sınıf

Türkçe ders kitabında tespit edilebilen grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliklerden örnek şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 7. Türkçe 7. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı etkinlik örneği MEB yayınları (Ed. E. Kırman)

MEB yayınları (Ed. N. Demirer) 7. sınıf Türkçe ders kitabına ait grafik okuryazarlığıyla ilgili tespit edilebilen bulgular tablo 5’te aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5. Türkçe 7. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı sıklığı MEB yayınları (Ed. N. Demirer)

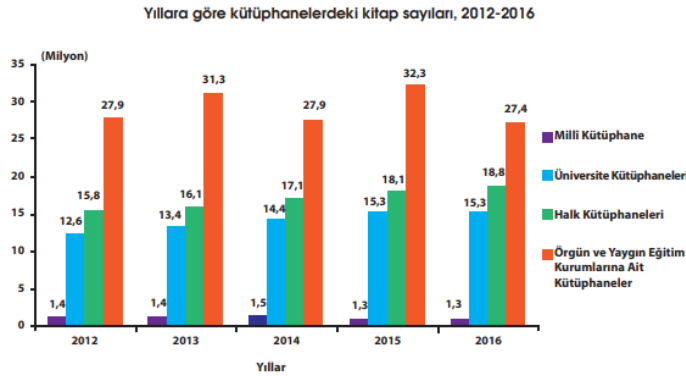
Tema	Sıklık	Sayfa No
1. Erdemler	-	-
2. Millî Mücadele ve Atatürk	-	-
3. Kişisel Gelişim	-	-
4. Milli Kültürümüz	-	-
5. Bilim ve Teknoloji	-	-
6. Okuma Kültürü	3	185,187,195
7. Doğa ve Evren	1	211
8. Zaman ve Mekân	-	-
Toplam	4	

Tablo 5 incelendiğinde MEB yayınları (Ed. N. Demirer) 7. Sınıf Türkçe ders kitabında sadece 2 temada grafik okuryazarlığıyla ilgili etkinliklere yer verildiği anlaşılmaktadır. Okuma kültürü temasında 3 adet grafik okuryazarlığıyla ilgili etkinlik tespit edilirken, doğa ve evren temasında 1 adet etkinlik tespit edilebilmiştir. Ders kitabının 6 temasında ise grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili hiçbir etkinliğe yer verilmemiştir. Sadece 2 temada grafik

okuryazarlık becerisiyle ilgili etkinliğe yer verilmesi tema dağılımı bakımından dengesiz bir dağılımın olduğunu göstermektedir.

Şekil 8. Türkçe 7. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı etkinlik örneği MEB yayınları (Ed. N. Demirer).

6. ETKİNLİK: Aşağıdaki grafiği inceleyerek verilen yönergeleri uygulayınız.

a) Aşağıdaki yargıları grafiğe göre yorumlayınız. Grafiğe göre doğru olanların başına (D), yanlış olanların başına (Y) yazınız.

- Örgün ve yaygın eğitim kurumlarına ait kütüphanelerdeki kitap sayısı, 2016 yılında 2015 yılına göre azalmıştır.
- 2012-2016 yılları arasında Halk Kütüphanelerindeki kitap sayısında artış yaşanmıştır.
- Üniversite kütüphanelerindeki kitap sayısı sürekli artış göstermektedir.
- 2013 yılında Milli Kütüphanedeki kitap sayısı bir önceki yıldan fazladır.
- Milli Kütüphanedeki kitap sayısı 2014'te artmıştır.
- 2015 yılında kütüphanelerdeki toplam kitap sayısı elli iki milyon üç yüz bindir.

Özgün Yayıncılık 7. sınıf Türkçe ders kitabına ait grafik okuryazarlığıyla ilgili tespit edilebilen bulgular Tablo 6'da aşağıda sunulmuştur.

Tablo 6. Türkçe 7. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı sıklığı Özgün yayıncılık

Tema	Sıklık	Sayfa no
1. Erdemler	-	-
2. Millî Mücadele ve Atatürk	-	-
3. Duygular	-	-
4. Milli Kültürümüz	-	-
5. Doğa ve Evren	-	-
6. Sanat	-	-
7. Kişisel Gelişim	1	225
8. Bilim ve Teknoloji	-	-
Toplam	1	

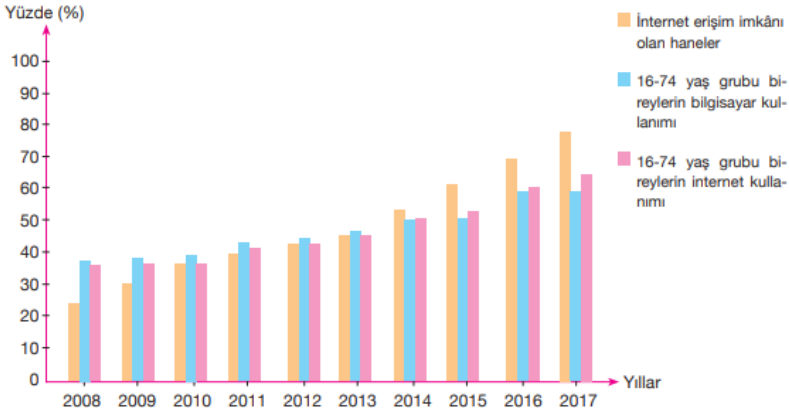
Tablo 6'ya göre incelenen Türkçe ders kitapları içinden grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili en az etkinliğe Özgün yayıncılığa ait Türkçe ders kitabında yer verildiği anlaşılmaktadır. Ders kitabında sadece kişisel gelişim temasında 1 adet grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili etkinliğe yer verilmiştir. Geriye kalan 7 temada hiç yer verilmemiştir. Bu durum grafik okuryazarlığı becerisinin gelişmesi bakımından oldukça kaygı verici bir tespit olarak düşünülmektedir.

İncelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabında tespit edilebilen grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliklerden örnek şekil 9’da sunulmuştur.

5. ETKİNLİK

a. Aşağıdaki grafiği inceleyiniz.

Grafik: Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı

b. Aşağıdaki soruların grafiğe göre yanıtlayınız.

1. Hanelerin internete erişim imkânının en düşük olduğu yıl hangisidir?

.....

2. Hangi yıllarda 16-74 yaş grubu bireylerin bilgisayar kullanımı ve 16-74 yaş grubu bireylerin internet kullanımı oranları birbirine en yakındır?

.....

3. Hanelerin internet erişim imkânı hangi yıllarda bireylerin internet kullanımını geçmiştir?

.....

Şekil 9. Türkçe 7. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı etkinlik örneği Özgün yayıncılık

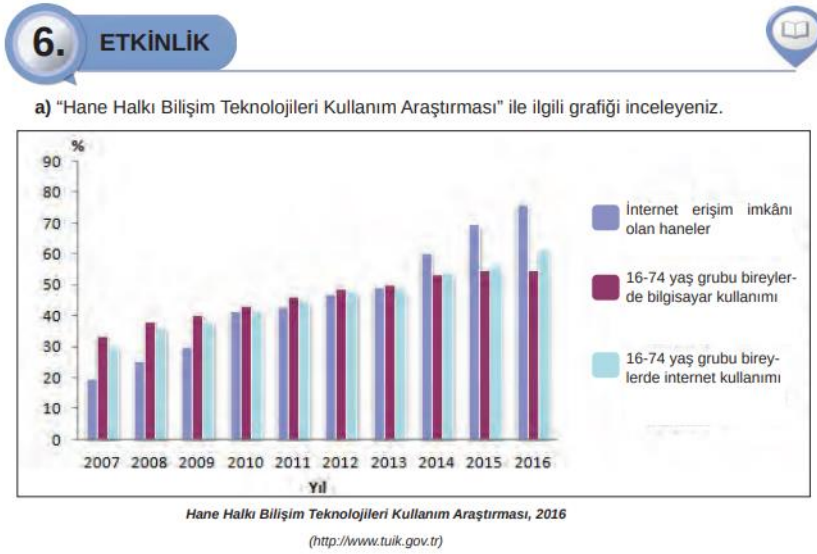
MEB yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitabına ait grafik okuryazarlığıyla ilgili tespit edilebilen bulgular tablo 7'de aşağıda sunulmuştur.

Tablo 7. Türkçe 8. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı sıklığı MEB yayınları

Tema	Sıklık	Sayfa no
1. Erdemler	-	-
2. Millî Mücadele ve Atatürk	-	-
3. Bilim ve Teknoloji	1	84
4. Birey ve Toplum	-	-
5. Zaman ve Mekân	1	175
6. Milli Kültürümüz	-	-
7. Doğa ve Evren	2	211,241
8. Vatandaşlık	2	274,279
Toplam	6	

Tablo 7 incelendiğinde 8. Sınıf Türkçe ders kitabında 4 temada toplamda 6 adet grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili etkinliklere yer verildiği anlaşılmaktadır. Bilim ve teknoloji temasında 1 adet, zaman ve mekân temasında 1 adet, doğa ve evren temasında 2 adet, vatandaşlık temasında ise 2 adet grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili etkinliklere yer verilmiştir. 4 temada grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili etkinliklere hiç yer verilmemiştir. 8. Sınıf öğrencileri LGS

(liselere giriş sınavı) Türkçe sorularında grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili sorularla karşılaşmaktadır. 8. Sınıf Türkçe ders kitabında grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili etkinliklere az yer verilmesinin öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir. İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabında tespit edilebilen grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliklerden örnek şekil 10'da sunulmuştur.

b) Grafiğe göre doğru olan bilgilerin başına "D", yanlış olan bilgilerin başına "Y" yazınız.

- () 16-74 yaş grubu bireylerde 2016 yılında internet kullanımı bilgisayar kullanımına göre daha azdır.
- () 16-74 yaş grubu bireylerde bilgisayar kullanımı 2011 yılında %50'nin üzerindedir.

Şekil 10. Türkçe 8. sınıf ders kitabı grafik okuryazarlığı etkinlik örneği MEB yayınları

Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre ortaokul Türkçe ders kitaplarında grafik okuryazarlık becerisini kazandıracak etkinliklere yeteri kadar yer verilmediği anlaşılmaktadır. Türkçe dersi öğretim programında her şube düzeyinde grafik okuryazarlığı becerisi kazanımlarına yer verilmiş olmasına rağmen incelenen Türkçe ders kitaplarında yeteri kadar yer verilmemesi bu becerinin kazandırılmasını olumsuz etkileyecektir. Araştırma bulgularına göre incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 3 grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verildiği tespit edilmiştir. Grafik okuryazarlığı becerisinin öğrencilerin sentez ve yaratıcı düşünme yeteneklerinin gelişmesine katkı sağladığı (Maden & Altunbay, 2016) düşünüldüğünde 5. Sınıf Türkçe ders kitabında sadece 3 etkinliğe yer verilmesi öğrencilerin akademik gelişimini olumsuz etkileyecektir.

İncelenen MEB yayınları 6. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 8 adet grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitabındaki 4 temada grafik okuryazarlığı becerisiyle ilgili etkinliklere yer verilirken geriye kalan 4 temada yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Kıyaslama yapıldığında 6. sınıf Türkçe ders kitabında 5. sınıf Türkçe ders kitabına oranla daha fazla grafik okuryazarlığı becerisiyle ilgili etkinliğe yer verildiği anlaşılmıştır. Ekoyay Yayınlarına ait 6. Sınıf Türkçe ders kitabında ise toplam 3 adet grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili etkinliğe yer verilmiştir. MEB yayınlarının Türkçe ders kitabına göre bu ders kitabında daha az grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verilmiştir. Sadece 2 temada grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinlik yer alırken geriye kalan 6 temada hiç yer

verilmemiştir. Bu durum öğrencilerin grafik okuryazarlık becerilerinin gelişmesini olumsuz etkileyecek sonuçlara yol açabileceği düşünülmektedir.

MEB yayınları (Ed. E. Kırman) 7. sınıf Türkçe ders kitabına ait grafik okuryazarlığıyla ilgili olarak sadece 2 temada grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliğe yer verildiği ve toplamda ders kitabında 4 adet grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinlik olduğu tespit edilmiştir. Grafik okuryazarlığı ile ilgili etkinliklerin dağılımının dengeli olmadığı ve 6 temada hiç grafik okuryazarlığı becerisi ile ilgili bir etkinliğe yer verilmediği görülmüştür. İncelenen diğer MEB yayınları (Ed. N. Demirer) 7. Sınıf Türkçe ders kitabında sadece 2 temada grafik okuryazarlığıyla ilgili etkinliklere yer verildiği anlaşılmıştır. Ders kitabının 6 temasında ise grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili hiçbir etkinliğe yer verilmemiş olması tema dağılımı bakımından grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili dengesiz bir dağılımın olduğunu göstermektedir. Ders kitabının geriye kalan 7 temasında grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili hiçbir etkinliğe yer verilmemiş olması öğrencilerde bu becerinin gelişmesinde arzu edilen neticelerin alınmamasına sebep olacaktır.

İncelenen 3. ve 7. sınıf Türkçe ders kitabı olan Özgün yayıncılığa ait Türkçe ders kitabında sadece 1 adet grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili etkinliğin olduğu tespit edilmiştir. İncelenen ders kitapları için grafik okuryazarlık becerisi sıklığı bakımından en zayıf ders kitabının Özgün yayıncılığa ait. 7. sınıf Türkçe ders kitabı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

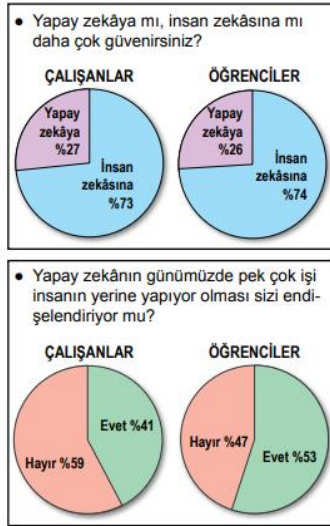
İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabında ise 4 temada toplamda 6 adet grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili etkinliklere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Geriye kalan 4 temada ise bu beceriye ait etkinliklere hiç

değnilmemiştir.8. Sınıf öğrencilerinin girmiş olduğu LGS (liselere giriş sınavı) Türkçe sorularında grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili sorular çıkmaktadır.8. Sınıf Türkçe ders kitabında grafik okuryazarlık becerisiyle ilgili etkinliklere az yer verilmesi öğrencilerin LGS başarılarını olumsuz etkileyebilir.

Araştırmada sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde toplamda 7 adet Türkçe ders kitabının incelendiği görülmektedir. Bunlar; 5. sınıf 1 ders kitabı, 6. Sınıf 2 ders kitabı, 7. Sınıf 3 ders kitabı ve 8. sınıf 1 ders kitabıdır. Türkçe dersi öğretim programında grafik okuryazarlığı becerisiyle ilgili her sınıf düzeyinde kazanımlara yer verilmiştir. Ancak incelenen ders kitaplarında grafik okuryazarlığı becerisiyle ilgili etkinliklere istenilen düzeyde yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Tespit edilen etkinliklerinin sadece birkaç temada olduğu diğer temalara ise hiç yer almadığı görülmüştür. Grafik okuryazarlığı becerisi LGS, PISA gibi sınavlarda öğrencilerin çok sık karşılaştıkları soru tarzlarından biri olmuştur. Öğrenciler bu tarz soruları çözmekte zorluk yaşamaktadır (Krand & Akpınar, 2020). Öğrencilerin akademik başarılarının olumsuz etkilenmemesi ve zihinsel süreçlerinin gelişimine katkı sağlamak amacıyla grafik okuryazarlığı becerisi ile ilgili etkinlik ve sorularla çok sık karşılaşması öğrenciler açısından oldukça faydalı olacaktır. Milli eğitim Bakanlığının 20 Haziran 2020 tarihinde gerçekleştirdiği LGS' de de Grafik okuryazarlığı becerisi ile ilgili soruların çıktığı bilinmektedir. Türkçe ders kitaplarının her temasında en az 1 adet grafik okuryazarlığı becerisi kazandırabilecek etkinliğe yer verilmesi bu becerinin kolay ve kalıcı izli öğrenimi bakımından etkili olacaktır. Özellikle bilim ve teknoloji teması gibi sayısal verilerin çok sık kullanıldığı bir temalarda grafik okuryazarlığı becerisi ile ilgili etkinlikler daha sık kullanılabilir.

Şekil 11. 20 Haziran 2020 LGS Türkçe 8. sınıf grafik okuryazarlığı becerisi soru örneği (MEB LGS 2020)

7. Yapılan bir ankette, sorulara verilen cevapların yüzdesi grafiklerde gösterilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu grafiklerin raporlaştırılmış hâlidir?

Kaynaklar

- Akgün, İ. H. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler 7. sınıf öğrencilerinin grafik okuma ve hazırlama becerisini kazanma düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Akkül, A., Demirer, N., Gürcan, E., Karadaş, D., Karahan, İ., Uysal, A. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Akyol, H. (2011). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, S., Duru, K., Erkek, G., Pastutmaz, M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.

- Çam, B. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin Görsel Okuma Düzeyleri ile Okuduğunu Anlama, Eleştirel Okuma ve Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çapraz Baran, Ş. & Diren, E. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5 ders kitabı*. Ankara: Anıtepe Yayınları.
- Demirel, T. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6. sınıf ders kitabı*. Ankara: Ekoyay Yayınları.
- Erkal, H. & Erkal, M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 7. sınıf*. Ankara: Özgün Yayıncılık.
- Eselioğlu, H., Set, S., Yücel, A. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8 ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Göksel, O. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde harita ve grafik kullanımının eğitimi destekleme düzeyi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Gültekin, C. & Nakiboğlu, C. (2015). Ortaöğretim kimya ders kitaplarının grafikler ve grafiklerle ilgili aktiviteler açısından incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43, 211-222.
- Kaynar, Y. & Halat, E. (2012, Haziran). Sekizinci sınıf öğrencilerinin sıklık tablosu okuma ve yorumlama becerilerinin incelenmesi. *X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Niğde Üniversitesi, Niğde*.
- Kır,T., Kırman, E., Yağız, S. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 7*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kranda, S. ve Akpınar, M. (2020). Grafik okuma ve çizmede yaşanan zorluklara ilişkin öğrenci görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 35(2), 415-427 [2020]
- Maden, S. & Altunbay, M. (2016). Türkçe eğitiminde görsel sunu ve görsel okuma aracı olarak grafik ve tabloların kullanımı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1971-1983.
- MEB. (2019). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı (1-8. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- LGS 2020 Soru kitapçığı. Erişim Tarihi: 23 Haziran 2020. https://cdn.eba.gov.tr/icerik/2020/06/2020_sozel_bolum_a.pdf
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd ed.). USA: SAGE Publications.
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye Deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 2010, vol. 11, n. 1, pp. 101-121.

- Sülün, Y. & Kozcu, N. (2005). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin lise giriş sınavlarındaki çevre ve popülasyon konusuyla ilgili grafik sorularını algılama ve yorumlamalarındaki yanılığları. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 25-31.
- Talashoğlu, S. S., & Şahin, F. (2018). Ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin grafik okuryazarlığı etkinlikleri ile karar verme becerileri ve kavram öğrenmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 15(1), 62-76.
- Taşdemir, A., Demirbaş, M. ve Bozdoğan, A. E. (2005). Fen bilgisi öğretiminde işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin grafik yorumlama becerilerini geliştirmeye yönelik etkisi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 81-91.
- Temiz, B. K. & Tan, M. (2009). Lise 1. sınıf öğrencilerinin grafik yorumlama becerileri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28, 31-43.
- Yazıcı, K. (2006). Sosyal bilgilerde kullanılan görsel araçlar: Haritalar-küreler, resimler, tablolar ve grafikler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 651-662.